

3. Переваги членства у Світовій організації торгівлі для України. Буклет Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (2016 р.) URL: <https://www.wto.org>.

УДК 341.215:342.7

Іванюк В. Д.
*доктор філософії з права, старший викладач
кафедри міжнародного права
та міграційної політики,
Західноукраїнський національний університет*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Однією з найбільш незахищених категорій цивільного населення під час війни є діти. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, в Україні від 24 лютого 2022 року загинула щонайменше 81 дитина і 108 дітей отримали поранення. Проте, ці цифри відображають тільки ті випадки, які ООН змогла підтвердити, тому справжня кількість загиблих, ймовірно, набагато вища. Відбулось переміщення 4,3 мільйона дітей, що складає понад половину дитячого населення країни (7,5 мільйона). В ці дані входить більше, ніж 1,8 мільйона дітей, які переїхали в сусідні країни як біженці, і 2,5 мільйона тих, хто зараз є внутрішньо переміщеними особами [1]. Окрім вбивства, необхідність акцентування уваги на правах дітей в умовах війни спричинюють й такі порушення, як: захоплення дітей в заручники, сексуальна експлуатація, залучення до участі у військових діях, захоплення навчальних закладів і використання їх як військових об'єктів. Вказане зумовлює потребу у захисті та належному правовому регулюванні на національному та міжнародному рівнях.

Слід вказати, що у межах міжнародних інституцій розроблені міжнародно-правові акти, що є фундаментальними у сфері захисту прав дітей в умовах війни, серед яких:

- Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року;
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 1 січня 2000 року;
- Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року;
- Додаткові протоколи до Женевських конвенцій від 8 червня 1977 року;

- Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 від 17 червня 1999 року;

- Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року та низка Резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих протягом 1999 - 2009 років.

Виокремлені міжнародні акти закріпили повагу до норм міжнародного гуманітарного права, що стосуються забезпечення прав дітей в умовах війни. Разом з тим, слушною видається позиція фахівця М. В. Герасимчука щодо необхідності жорсткішого формулювання окремих норм. Зокрема, відповідно до другого пункту статті 38 Конвенції про права дитини, держави-учасниці вживають всі можливі заходи для забезпечення того, щоб особи, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях [2]. Виходячи з такого змісту, можна зробити висновок, що випадки опосередкованої участі дітей (наприклад, збір чи передача військової інформації, транспортування зброї тощо) стаття не охоплює, а відтак і не забороняє її. Як наслідок цього, стаття 38 Конвенції лише частково гарантує захист прав дітей, а не так, як це закріплено в Протоколі I, й навіть «робить крок назад» у порівнянні з Протоколом II (пункт 3с, ст. 4), що забороняє вербування дітей, які не досягли 15-річного віку, до збройних сил чи групи, а також їх участь у військових діях [3].

Що стосується нормативно-правового забезпечення захисту прав дітей на національному рівні, слід виокремити Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року [4], що закріплює визначення термінів «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», «дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах», систему заходів щодо охорони права на життя та охорону здоров'я, права на ім'я та громадянство, права на достатній життєвий рівень, права дитини на вільне висловлення думки та отримання інформації, права на захист від усіх форм насильства, права на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків, права на освіту, а також в окремому Розділі V передбачає норми щодо протекції прав та інтересів дітей, які потребують особливого захисту держави.

В контексті зазначеного слід зауважити, що в умовах війни існує три основні види загроз для дітей, що знаходяться безпосередньо в зоні воєнного конфлікту:

1) суто військові – ризик безпосереднього залучення дітей до воєнних дій, тобто, коли діти беруть участь у вогневих контактах і боях;

2) ураження боєприпасами – коли існує ризик потрапляння під обстріли, снайперський вогонь, руйнування будинків і промислових конструкцій, травмування або загибель унаслідок підриву вибухонебезпечних пристроїв та потрапляння на мінні поля;

3) залучення до воєнних дій – як комбатантів, медичного чи персоналу обслуги [5]. Відтак, вважаємо, що особливу увагу необхідно приділити вдосконаленню заходів захисту дітей, що є безпосередньо в зоні активних воєнних дій (а не лише для тих, хто зміг виїхати з таких областей) та їх практичній реалізації.

Таким чином, важливим кроком в утвердженні необхідності захисту прав та інтересів дитини в умовах війни є їх нормативно-правове регулювання як на міжнародному, так і на національному рівнях. Зважаючи на порушення численних прав дитини під час війни, вбачається доцільним вдосконалити систему реалізації заходів захисту дітей, що є безпосередньо в зоні активних воєнних дій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Понад половина дітей України вимушено покинула свої домівки після місяця війни – ЮНІСЕФ. ЮНІСЕФ в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/more-half-ukraines-children-displaced-after-one-month-war> (дата звернення: 09.04.2022)

2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 09.04.2022)

3. Конвенція про права дитини та участь неповнолітніх у збройних конфліктах. Міністерство юстиції України: веб-сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33359 (дата звернення: 09.04.2022)

4. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 09.04.2022)

5. Шульман О. Війна і діти: конвенційно-моральний аспект. Інформаційне агентство АрміяInform: веб-сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/01/19/vijna-i-dity-konvencijno-moralnyj-aspekt/> (дата звернення: 09.04.2022)